

KOREYS VA O'ZBEK TILLARINING GRAMMATIK O'XSHASHLIKLARI VA FARQLARI

Abduraxmonova Dilshoda Abdusalom qizi Student of the
Department of Philology and Language Teaching
(Korean language) of the Uzbekistan
State World Language University

Annotatsiya: Ushbu maqola koreys va o'zbek tillarining grammatik o'xshashliklari va farqlari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada fonetika, fe'l zamonlari va yozuv tizimi kabi farqli jihatlari ham o'rganiladi.

Аннотация: В данной статье анализируются грамматические сходства и различия корейского и узбекского языков. Также рассматриваются такие отличительные аспекты, как фонетика, времена глаголов и система письма.

Annotation: This article analyzes the grammatical similarities and differences between the Korean and Uzbek languages. It also examines distinctive aspects such as phonetics, verb tenses, and the writing system.

Kalit so'zlar: Agglyutinatív, Hangul alifbosi, turkiy tillar, so'z tartibi, aspiratsiyalangan undoshlar, tensiv undoshlar, xitoy iyerogliflari.

Ключевые слова: агглютинативный, алфавит Хангыль, тюркские языки, порядок слов, аспирированные согласные, тензивные согласные, китайские иероглифы.

Keywords: Agglutinative, Hangul alphabet, Turkic languages, word order, aspirated consonants, tensified consonants, Chinese characters.

Koreys tili – Koreys tili Shimoliy Koreya va Janubiy Koreyaning rasmiy tili bo'lib Xitoy, Yaponiya, AQSH va Kanadada ham koreys tilida so'zlashuvchi jamoalar mavjud. Koreys tili ba'zan oltoy tillariga yoki tungus-manjur tillariga kiritiladi, ammo uning genetik aloqasi hali aniq belgilanmagan. Bu tilda 60 mln. kishi so'zlashadi (1992). Uning genetik jihatdan boshqa tillar bilan bog'liqligi aniqlanmagan. Koreys tilida jami 40 ta fonema mavjud. Ulardan 19 undosh va 21 unli tovush.

• Morfologiya: Agglyutinatív til bo'lib, so'zlar qo'shimchalar orqali shakllanadi.

Agglyutinativ tillar - soʻz oʻzagi yoki negiziga qoʻshimchalar qoʻshilishi natijasida yangi soʻzlar hosil boʻluvchi tillar. Agglyutinativ tillarda soʻzning oʻzak yoki asosini oʻzgartirmagan holda qoʻshimchalar qoʻshish bilan maʼlum soʻz va shakl yasaladi, har bir qoʻshimcha muayyan maʼno va vazifada xizmat qiladi. Turkiy tillar: Oʻzbek tili , koreys tili, yapon tili, moʻgʻul tili ,gruzin tili va shu kabilar agglyutinativ tillar hisoblanadi .

- Yozuv tizimi: Hangul alifbosi qoʻllaniladi, baʼzan xitoy ierogliflari (hanja) ham ishlatiladi.

Hangul alifbosi – Janubiy Koreyada Hangul (한글) va Shimoliy Koreyada Choson (조선글) nomi bilan tanilgan koreys alifbosi koreys tilining zamonaviy rasmiy yozuv tizimidir . Hangul 1443 yilda Buyuk Qirol Sejong tomonidan koreyslar tomonidan koreys tilini yozishda asosiy yozuv sifatida foydalanilgan. Alifbo Xitoy-Koreya xanja logografikiga toʻldiruvchi (yoki muqobil) sifatida xizmat qilib, savodxonlikni oshirish maqsadida yaratilgan . Beshta asosiy undoshlarning harflari ularni talaffuz qilish uchun ishlatiladigan nutq organlarining shaklini aks ettiradi va ular fonetik xususiyatlarni koʻrsatish uchun tizimli ravishda oʻzgartiriladi. Shunga oʻxshab unli harflar bir-biriga bogʻliq tovushlar uchun muntazam ravishda oʻzgartirilib, hangul tilini oʻziga xos yozuv tizimiga aylantiradi. U boʻgʻinli alifbo sifatida tavsiflangan, chunki u alifbo va boʻgʻin yozuvi tizimlarining xususiyatlarini oʻzida mujassam etgan. Zamonaviy hangul orfografiyasida 24 ta asosiy harf ishlatiladi: 14 ta undosh harf va 10 ta unli harf. Shuningdek, asosiy harflarning birlashishi natijasida hosil boʻlgan 27 ta murakkab harf mavjud: 5 ta zamon undosh harfi, 11 ta murakkab undosh harf, va 11 ta murakkab unli harflar. Asl alifbodagi toʻrtta asosiy harf endi ishlatilmaydi: 1 ta unli harf va 3 ta undosh harf. Koreyscha harflar alifbo harflari tartiblangan holda boʻgʻin bloklarida yoziladi.

Oʻzbek tili – bu til Oʻzbekiston respublikasining rasmiy tili boʻlib , qoʻshni davlatlarda ham oʻzbek tilida soʻzlashuvchi jamoalar mavjud . Turkiy tillar oilasiga mansub boʻlib , Qarluq guruhiga kiradi .

- Turkiy tillar – hozirgi va qadimgi turkiy ellar va elatlarning tillari . Asosan , Oʻzbekiston , Turkiya , Ozarbayjon , Qozogʻiston ,Qirgʻiziston, Turkmaniston va boshqa bir qancha mamlakatlarda tarqalgan. Oʻzbek tilining fonologik tizimi unli va undosh tovushlar majmuasidan iborat boʻlib, u oʻzining turkiy tillarga xos fonetik

xususiyatlari bilan ajralib turadi. O'zbek tilida jami 30 ta harf bo'lib ulardan 6 ta unli va 24 ta undosh tovush hisoblanadi. O'zbek tilining morfologiya: Agglyutinatív til bo'lib, so'zlar qo'shimchalar orqali shakllanadi. Yozuv tizimi: Hozirda lotin alifbosi qo'llaniladi, ilgari kirill va arab alifbolari ham ishlatilgan. Koreys va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lsa-da (o'zbek tili — turkiy, koreys tili — izolyat yoki ba'zan oltoy tillariga bog'lanadi), ular orasida juda ko'p grammatik va leksik o'xshashliklar mavjud.

Koreys tili va O'zbek tilining o'xshash jihatlari grammatik tomondan juda ko'p uchraydi.

1. So'z tartibi (So'z tarkibi tilshunoslikda morfemika sohasi tomonidan o'rganiladi. Morfemika so'zlarning eng kichik ma'noli qismlarini tahlil qiladi) SOV – ega+to'ldiruvchi+kesim .

Har ikkala til ham ega + to'ldiruvchi + kesim (SOV) so'z tartibiga ega. Bu ularni ko'plab boshqa tillardan ajratib turadi. Misol uchun O'zbek tilida: Men kitob o'qiyapman. (Ega – to'ldiruvchi – kesim) Koreys tilida esa : 나는 책을 읽어요. (Naneun chaeg-eul ilgeoyo.) (Ega – to'ldiruvchi – kesim) Bu jihat boshqa tillarga nisbatan o'zbek tilida so'zlashuvchilarga koreys tilini o'rganishni biroz osonlashtiradi.

2. Agglyutinatív (qo'shimchalar yordamida so'z yasash) xususiyati . Bunda ikkala til ham agglyutinatív hisoblanadi, ya'ni so'z ma'nosi va grammatik funksiyalar qo'shimchalar orqali o'zgaradi. Misol uchun o'zbek tilida : bor-di-m (fe'lga qo'shimchalar qo'shish orqali zamon va shaxs belgilanadi) Koreys tilida: 갔다 (ka-ss-da) – bor-di (fe'lga qo'shimchalar orqali zamon qo'shiladi) Bunda o'xshashlik shundaki, har ikkala til ham so'zlarning ma'nosini o'zgartirish uchun old va orqa qo'shimchalar qo'llaydi.

3. Hurmat shakllari va darajalari koreys va o'zbek tillarida muhim ahamiyatga ega. Masalan, suhbatdoshingizning yoshi, maqomi yoki ijtimoiy mavqeiga qarab gapirish uslubi o'zgaradi. Misollar bilan ko'rsatib bersam o'zbek tilida: Siz keldingizmi? (Hurmat shakli) Sen keldingmi? (Norasmiy) Koreys tilida : 오셨습니까? (Oshyeotsseumnikka?) – Hurmat shakli, 왔어? (Wass-eo?) –

Norasmiy shakl Koreys tilida formal, norasmiy va juda rasmiy uslublar mavjud bo'lsa, o'zbek tilida bu jihat ko'proq "sen" va "siz" shakllari orqali ifodalanadi.

4. Ko'plik, egalik va kelishik qo'shimchalari tomonidan ham bu tillar o'zaro o'xshash hisoblanib, ikkala til ham egalik, ko'plik va kelishik qo'shimchalariga ega. O'zbek tilida bola-lar ko'plik shakli hisoblansa, koreys tilida ko'plik shakli 아이-들 (ai-deul) ham shu singari yasaladi. O'zbek tilida egalik shakli " mening kitob-im " shaklida bo'lsa koreys tilida : egalik 나의 책 (nae chaek) shaklida yasaladi. O'zbek tilida : kelishik shakli otga shu ko'rinishda qo'shilsa kitob-ni o'qidim, koreys tilida: kelishik otga o'zbek tilidagi singari qo'shiladi : 책을 읽었어요

5. Fe'l zamon tizimi ham juda bir biriga yaqin hisoblanadi. Har ikkala til ham sodda va qo'shma zamon tizimiga ega. O'zbek tilida : Men maktabga bordim. (O'tgan zamon), Men maktabga boryapman. (Hozirgi zamon), Men maktabga boraman. (Kelasi zamon) Koreys tilida ham shu singari: 나는 학교에 갔어요. (Naneun hakgyoe gasseoyo.) (O'tgan zamon), 나는 학교에 가고 있어요. (Naneun hakgyoe gago isseoyo.) (Hozirgi zamon), 나는 학교에 갈 거예요. (Naneun hakgyoe gal geoyeyo.) (Kelasi zamon). Bu jihatdan har ikkala tilning fe'l zamon tizimi tuzilishi jihatidan o'xshashdir. Xulosa qilib aytganda koreys va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lsa-da, ularning grammatik tizimida ko'plab o'xshashliklar mavjud. Xususan: SOV so'z tartibi, agglyutinativ til xususiyati, hurmat shakllari, ko'plik va egalik qo'shimchalari, fe'l zamon tizimi, sifatlarning ot oldidan kelishi va shu kabilari. Bu o'xshashliklar o'zbek tilida so'zlashuvchilar uchun koreys tilini o'rganishni biroz osonlashtiradi. Biroq, ayni paytda, koreys tilida fonetika, talaffuz va yozuv tizimi jihatidan o'ziga xos qiyinchiliklari va farqlari mavjud.

Koreys tilining O'zbek tilidan farqlanuvchi jihatlari bular koreys va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lib, **ularning fonologiya, morfologiya, sintaksis va leksika kabi sohalarda sezilarli farqlari mavjud.** O'xshash tomonlari ko'p bo'lgani bilan farqlanuvchi tomonlari ham bor. Bulardan biri fonologiya (Tovush tizimi) hisoblanadi. O'zbek tilida 6 ta unli tovush bor. Bular : /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /ö/. Koreys tili: 21 ta unli tovushga ega bo'lib, ular orasida oddiy va diftonglar mavjud

.O‘zbek tilida 24 ta undosh tovush bor ular ham o‘z turlariga ega . Koreys tilida 19 ta undosh tovush bo‘lib, ular orasida aspiratsiyalangan va tensiv tovushlar mavjud. Tovushlar o‘zaro har xil talaffuz qilinishi orqali ham farqlanadi .Koreys tilida ba‘zi tovushlar o‘zbek tilida mavjud bo‘lmagan talaffuz xususiyatlariga ega, masalan, aspiratsiyalangan va tensiv undoshlar.

Aspiratsiyalangan undoshlar — talaffuz qilinishida qo‘shimcha havo oqimi bilan hosil bo‘ladigan undosh tovushlardir. Bunday tovushlarni aytganda, undoshdan keyin qisqa “h” tovushiga o‘xshash nafas chiqarish eshitiladi. Tensiv undoshlar - kuchli yoki qattiq undoshlar deb ham ataladi, talaffuz paytida artikulyatsiya a‘zolarining kuchliroq tarangligi va siqilishi bilan hosil bo‘ladigan tovushlardir. Bu tovushlar ba‘zi tillarda, masalan, koreys tilida, muhim fonematik ahamiyatga ega bo‘lib, ma‘no farqlashda xizmat qiladi. Koreys tilining leksika (so‘z boyligi) ham o‘zbek tilidan ancha farq qiladi . O‘zbek tili leksikasida arab, fors, rus va ingliz tillaridan o‘zlashgan so‘zlar ko‘p. Koreys tili leksikasida esa xitoy tilidan o‘zlashgan so‘zlar ko‘p. Sanoqda ishlatiladigan sonlar tizimi ham bur biridan farq qiladi .

- O‘zbek tili: Yagona sanash tizimiga ega.
- Koreys tilida ikki xil sanash tizimi bor. Bular : koreyscha va xitoycha.

Koreys tilini o‘zbek tilidan butunlay farq qiluvchi narsasi bu yozuv tizimi va tarixi hisoblanadi. **O‘zbek tili yozuvi** tarix davomida bir necha marta o‘zgargan:

Birinchi bo‘lib arab yozuvi: 11-asrdan 20-asr boshlariga qadar o‘zbeklar arab alifbosidan foydalanganlar. Bu yozuv tizimi arab tilidagi 28 ta harfga qo‘shimcha ravishda o‘zbek tiliga xos tovushlarni ifodalash uchun yana 4 ta harf qo‘shilishi bilan shakllangan. Ikkinchi bo‘lib lotin yozuvi: 1929-yilda o‘zbek tili uchun lotin alifbosi joriy etildi. So‘ng kiril yozuvi: 1940-yilda esa kiril alifbosiga o‘tildi. Hozirda esa lotin yozuvi: 1993-yilda O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, yana lotin alifbosiga qaytildi va hozirgi kunda ham ushbu alifbo rasmiy yozuv tizimi sifatida qo‘llaniladi. Hozirgi o‘zbek lotin alifbosi 26 ta harfdan iborat bo‘lib, ba‘zi harflar ikki harfli birikmalar orqali ifodalanadi, masalan, “sh”, “ch”, “ng”. Yozuv yo‘nalishi esa o‘zbek tilida yozuv chapdan o‘ngga qarab amalga oshiriladi. **Koreys tili yozuv tizimi** Hangul deb ataladigan o‘ziga xos alifboga ega. Hangul fonetik asosda yaratilgan bo‘lib, har bir harf ma‘lum bir tovushni ifodalaydi. Bu alifbo o‘rganish uchun juda qulay va tovushlarni aniq ifodalaydi . Koreys tili alifbosi xitoy

iyerogliflari bilan bog'liqdir .Hangul yaratilishidan avval, koreyslar yozuvda Xitoy iyerogliflaridan foydalanganlar. Hangulning joriy etilishi bilan koreys yozuvi soddalashdi va keng ommaga tushunarli bo'ldi. **Yozuv yo'nalishi** esa an'anaviy ravishda, koreys matnlari yuqoridan pastga va o'ngdan chapga yozilgan. Hozirgi kunda esa chapdan o'ngga yozish usuli keng tarqalgan.

Shunday qilib ,ushbu farqlar koreys va o'zbek tillarining o'ziga xosligini ko'rsatadi va har bir tilni o'rganishda e'tibor berilishi lozim bo'lgan jihatlaridir.Koreys tili boshqa tillar singari grammatikasida va tovushlar talafuzida o'zbek tilidan farq qiladi . Shunga qaramay koreys tili boshqa turkiy tillarga qaraganda O'zbek tiliga eng yaqin til hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Miasto Przyszłości. Aspiratsiyalangan va tensiv undoshlar. Miasto Przyszłości, <https://miastoprzyszlosci.com.pl>. (<https://miastoprzyszlosci.com.pl/>) Accessed January 2025.
2. Koreys tili alifbosi." YouTube, uploaded by [Linguamadina Teacher]
3. 50languages. Koreys tili haqida faktlar. 50languages.com, <https://www.50languages.com>. (<https://www.50languages.com/>) Accessed January 2025.
4. Korean Linguistics (Korean Language Society Journal)
5. " Hangul." Last modified January 2025. Accessed January 2025. <https://en.wikipedia.org/wiki/Hangul>. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Hangul>)
6. "Korean: A Linguistic Introduction" by Mark Irwin, and Jongho Lee
7. Aripova, A. X. (2023). "O'zbek va koreys tillarini o'rganishning o'ziga xos lingvistik jihatlari." Central Asian Journal of Education and Innovation, 2(11), 22-27.
8. Bayanxanova, I. F., & Soliyeva, A. (2022). "O'zbek va koreys tillarida kelishik kategoriyasi haqida umumiy tushuncha." Sharq tillarini o'qitishning dolzarb masalalari ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari, 2(24), 114-121.
9. Korean Studies: <http://www.koreanstudies.org/>